

Spomienka na doc. Dr. Vladimíra Podhradského, CSc. (18.5.1923*Hlohovec – 26.6.2008 Bratislava)

*In memory of Assoc. prof. Dr. Vladimír Podhradský, CSc.
(18.5.1923*Hlohovec – 26.6.2008 Bratislava)*

Slovenský zoológ, zaoberajúci sa fenogenetikou vtákov, ochranca prírody, vysokoškolský pedagóg, docent zoológie na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, by sa bol v tomto roku dožil 100 rokov. Jeho celoživotnú prácu zhodnotili a bibliografiu jeho prác publikovali Matoušek & Veselovský (1998) a Matoušek & Rác (2017). V tomto príspevku dopĺňam jeho životopis a bibliografiu prác o informácie, resp. práce, ktoré neboli v uvedených publikáciách zohľadnené, a pripájam niekoľko spomienok na doc. Podhradského z môjho štúdia na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave.

Svoju vedeckú dráhu začínal v období mičurinskej biológie, keď dielo sovietskeho/ruského šľachtiteľa a ovocinára Ivana Vladimiroviča Mičurina (1855 – 1935) bolo propagandisticky využité ako tzv. mičurinský darwinizmus, nový biologický smer, nová cesta k lepšiemu využitiu organizmov pre potreby človeka. Diplomovú prácu na tému „*Integumentárne farby holuba podmienené vplyvmi prostredia*“ (104 str., vedúci prof. Ferienc) vypracoval v roku 1951 a obhájil dňa 9.2.1952 (Matoušek & Veselovský 1998) na vtedajšej Katedre biológie PriF UK v Bratislave. Tam od r. 1951 pracoval ako odborný asistent. Až do roku 1959 vyučoval najskôr študentov diaľkového štúdia (prednášal „Všeobecnú zoológiu“ a „Systematickú zoológiu“ a viedol cvičenia zo „Živočíšnej fyziológie“), neskôr aj denného štúdia. Prednášal predmet „Živočíšna fyziológia“, pre ktorý napísal interné učebné texty (165 str.) a pre praktické cvičenia interné skriptá (nezachovali sa žiadne výtlačky). Od r. 1956 až do odchodu do dôchodku prednášal

Obr. 1. Doc. RNDr. Vladimír Podhradský, CSc. (archív Vladimíra Podhradského ml.)

Fig. 1. Assoc. Prof. RNDr. Vladimír Podhradský, CSc. (archive of Vladimír Podhradský jun.)

„Všeobecnú zoológiu“ (Matoušek & Veselovský 1998).

Na Výskumnom ústave pre chov hydiny v Ivanke pri Dunaji sa venoval experimentálnej problematike tzv. vegetatívneho kríženia živočíchov (Matoušek & Veselovský 1998). K problematike sa kriticky vyjadril v rokoch 1958 a 1959 v príspevkoch k tzv. vegetatívnej hybridizácii u živočíchov (Podhradský 1958a, b, 1959). Uviedol v nich niektoré svoje výsledky a porovnal ich s výsledkami, ktoré boli publikované v časopisoch, alebo o nich autori referovali na konferenciách. Konštatoval, že „...*niet ani*

v jednom pokuse pozitívnych výsledkov, ktoré by dokazovali hybridný charakter pokusných jedincov“ a „...nemôže byť o existencii vegetatívnej hybridizácie u živočíchov ani reči“ (Podhradský 1958b).

V r. 1957 sa stal členom Čs. zoologickej spoločnosti na Slovensku. Od roku 1963 bol členom Slovenskej biologickej spoločnosti pri SAV. Bol členom Komisie pre terminológiu genetiky, resp. pre genetickú terminológiu Ústavu slovenského jazyka SAV (Komisia 1957, 1959, 1961, 1962, Dvonč 1971), ktorá spracovala Terminológiu genetiky (Kolektív 1961). V roku 1962 zaviedol do výučby (ako prvý na fakulte) nový predmet „Genetika a fylogenetika živočíchov“ (Matoušek & Veselovský 1998).

Kandidátsku dizertačnú prácu „*Fenogenetická analýza farebnej variability v populáciách polozdivených holubov*“ (270 str.) obhájil v roku 1966. Po rozdelení Katedry zoológie pracoval ako odborný asistent na Katedre všeobecnej zoológie a živočíšnej fyziológie PriF UK v Bratislave.

V tomto období sa Podhradský (1967b) vyjadril k deformácii genetiky u nás pod vplyvom T. D. Lysenka. „*Následky tejto deformácie badáme ešte aj dnes vo vedomí, no najmä v literatúre rozličného druhu, vrátane učebníc*“. Lysenkova práca sa podrobila revízií a jeho učenie („mičurinská genetika“) kritike. Cituje niektoré myšlienky akad. N. Seminova uverejnené v článku Pravda o Lysenkovom učení v časopise Nauka a žižň. „*Lysenko šikovne využil pomery, ktoré nastali v období kultu osobnosti a vážnu vedeckú diskusiu preniesol na pole demagógie a politických obvinení*“. Súčasne pripomenul, že „...ešte v nedávnej minulosti, za kultu osobnosti, vplyvom Lysenkových názorov začali sa u nás popierať Mendelove objavy“ (Podhradský 1967a). Význam Mendela ako vedca bol znova zhodnotený a vysoko ocenený pri príležitosti 100. výročia zverejnenia jeho práce na Mendelovom pamiatkovom sympóziu v Brne za účasti vedcov celého sveta (Sosna 1966).

Habilitoval sa v roku 1973 prácou „*Variabilita druhu holub skalný, Columba livia Gmelin, 1789*“ (123 str.) a ustanovený za dočenta bol 1.1.1975.

Angažoval sa v ochrane prírody na Slovensku. Mimoriadnu pozornosť venoval „Svätajurskému Šúru“. Zaslúžil sa o/ prispel k zachovaniu prírodnej rezervácie Svätajurský Šúr vyhlásenej v roku 1952 (Podhradský & Borovský 1962). V roku 1953 sa stal členom zvláštnej komisie na záchranu a vedeckom využití svätajurského Šúru ustanovenej na Povereníctve školstva a kultúry SNR. Od roku 1955 zverejnil viacero článkov v dennej tlači a v odborných časopisoch (Pravda, Kultúrny život, Naše vlast, Večerník, Naša veda, Krásy Slovenska, Biológia) o tomto území.

Výsledkom jeho práce v komisii bolo o.i. získanie veľkého areálu pre Prírodovedeckú fakultu UK. Tam vznikla Biologická stanica Katedry zoológie PriF UK, ktorej bol zakladateľom a prvým vedúcim. Biologickú stanicu, ktorú PriF UK v Bratislave zriadila v roku 1958 na území rezervácie Šúr v časti Panónskeho hája a v blízkosti Šúrskeho rybníka, viedol v rokoch 1957-1961. Vybudovanie tejto vedeckovýskumnej stanice výrazne ovplyvnilo možnosti výskumu a množstvo prác o flóre a faune Šúru. Veľa cenných údajov bolo získaných aj v rámci diplomových prác študentov PriF UK.

Podieľal sa ako autor/spoluautor hesiel na Malej encyklopédii biológie (Betina et al. 1975), ktorú vydalo vydavateľstvo Obzor. Početnými článkami v časopisoch (pozri Matoušek & Rác 2017) a knihou o zaujímavostiach slovenskej prírody, ktorú vydalo vydavateľstvo Osveta (editori Zmoray & Podhradský 1982), prispel k popularizácii zoológie a genetiky vtákov.

Moja spomienka na doc. Podhradského je spojená s prednáškou Všeobecná zoológia (pr. 2 hod./ cv. 3 hod. týždenne v zimnom semestri), ktorú nám ako študentom odboru Biológia na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave prednášal. Terénne práce zo zoológie organizoval na mokrých lúkach v Šúri, kde sa nachádza Biologická stanica PriF UK. Súčasťou boli aj rôzne ekologické merania, napr. pH vody, teploty vody atď. Vtedy pozval niekoľko študentov na prípravu zbierok rastlín a živočíchov v budove stanice. Na jeho pozvanie som vycestoval do Šúru, aby som lepšie poznal jeho predstavu o tejto expozícii a pomôcke pre študentov.

Mojou úlohou malo byť zostavenie herbára rastlín tejto významnej lokality. Udalosti roku 1968 ovplyvnili podmienky práce a činnosť študentov i učiteľov. Dobrý zámer sa nerealizoval. Doc. Podhradský sa stal členom Ústrednej rady Slovenského zväzu ochrancov prírody (SZOP), ktorý založil ustanovujúci snem v júni 1969 (Rozhlady 1970).

Spomínam si, že študentov skúšal v skupinách. Toto „kolektívne skúšanie“ spočívalo v tom, že na začiatku skúšky zadal každému prihlásenému študentovi otázky a všetkým študentom dal čas na samostatnú prípravu odpovedí, bez jeho prítomnosti. Nebol som si istý, či si všetky otázky pamätal. Študenti odpovedali jednotlivito v kolektíve na položené otázky.

Aktívny bol až do konca roku 1988, keď k 1.1.1989 odišiel do dôchodku.

Záverom by som chcel zdôrazniť, že doc. Podhradský sa svojimi odbornými publikáciami podieľal na kritike mičurinskej biológie („mičurinskej genetiky“) na Slovensku. Prispel k rehabilitácii Mendelovej práce (Mendelových zákonov) a k uplatneniu genetiky ako vedy u nás.

Podakovanie

Ďakujem prof. RNDr. Michalovi Zemanovi, DrSc., vedúcemu sekretárovi Katedry živočíšnej fyziológie a etológie PrIF UK v Bratislave, za získanie a poskytnutie fotografií doc. Podhradského od jeho žijúcich potomkov.

Literatúra

- BETINA V. (ed.) 1975: Malá encyklopédia biológie. — Obzor, Bratislava.
- DVONČ L. 1971: Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1961–1965. — Matica slovenská, Martin.
- KOLEKTÍV (RABANOVÁ L., KOLEK J., HASPELOVÁ A., KRÍŽENECKÝ J., PODHRADSKÝ V. & BUFFA F.) 1961: Terminológia genetiky. — Vydavateľstvo SAV, Bratislava.
- KOMISIA PRE GENETICKÚ TERMINOLÓGIU 1959: Z terminológie genetiky VI. — Slovenské odborné názvoslovie 7: 135–142.
- KOMISIA PRE GENETICKÚ TERMINOLÓGIU 1961. Z terminológie genetiky. — Slovenské odborné názvoslovie 9: 11–20.

- KOMISIA PRE GENETICKÚ TERMINOLÓGIU 1962. K recenzii Terminológie genetiky. — Biológia 17: 237.
- KOMISIA PRE TERMINOLÓGIU GENETIKY 1957: Z terminológie genetiky I. — Slovenské odborné názvoslovie 5: 203–207.
- MATOUŠEK B. & RÁC P. 2017: Podhradský Vladimír, Doc., RNDr., CSc. Personálna bibliografia. Pp.: 328–339 In: MATOUŠEK B., MOLNÁR J. & SCHMIDT W. (eds.) 2017: Kompendium personálnych bibliografií prírodovedných osobností so vzťahom k Slovensku. Zväzok 1. — P+M, g. št. Turany.
- MATOUŠEK B. & VESELOVSKÝ J. 1998: Jubileum doc. RNDr. Vladimíra Podhradského, CSc. — Tichodroma 11: 288–304.
- PODHRADSKÝ V. 1958a: Oprava k práci „Poznámky k tzv. vegetatívnej hybridizácii u živočíchov“. — Biológia 13: 393.
- PODHRADSKÝ V. 1958b: Poznámky k tzv. vegetatívnej hybridizácii u živočíchov. — Biológia 13: 166–179.
- PODHRADSKÝ V. 1959: Ešte niekoľko poznámok k tzv. vegetatívnej hybridizácii u živočíchov. — Poľnohospodárstvo 6: 963–970.
- PODHRADSKÝ V. 1967a: Gregor Johann Mendel. Pp.: 89–97. In: ČERVENKA M. (ed.): Zaujíma vás biológia? — SPN, Bratislava.
- PODHRADSKÝ V. 1967b: Vývoj klasickej genetiky. Pp.: 78–88. In: ČERVENKA M. (ed.): Zaujíma vás biológia? — SPN, Bratislava.
- PODHRADSKÝ V. & BOROVSKÝ, Š. 1962: Rezervácia Šúr pri Bratislave. — Ochrana prírody a pamiatok (Príloha časopisu. Krajské pamiatkové stredisko), Bratislava 2: 1–4.
- ROZHĽADY 1970: Informačné správy pre členov SZOP. Sekretariát Slovenského zväzu ochrancov prírody Bratislava-Hrad. — Rozhlady v ochrane prírody I (1): 1–9.
- SOSNA M. (ed.) 1966: G. Mendel memorial symposium 1865–1965. Proceedings of a symposium held in Brno on August 4–7, 1965. — Academia, Praha.
- ZMORAY I. & PODHRADSKÝ V. (eds.) 1982: Zaujímavosti slovenskej prírody. — Osveta, Martin.

Pavol Eliáš št.

Došlo: 27.11.2023

Online: 30.12.2023